

24.01 Batı Felsefesi Klasikleri

Prof. Rae Langton

V. Kant

Olay Çalışması: Kant ve Maria von Herbert Mektuplar 1791-1794

1. Kant'a, Maria von Herbert'ten, Ağustos 1791

Yüce Kant,

Bir inananın Tanrısına seslendiği gibi, ben de ölüme hazırlanmama yardım etmeniz için, teselli için ya da tavsiye için size sesleniyorum. Yazılarınız, ölümden sonra hayatın olduğunu kanıtıyor. Ama ben bu hayatta hiçbir şey bulamadım, kaybettiğim yerini alabilecek hiçbir şey bulamadım çünkü ben bütün değerli şeyleri kendisinde barındıran birisini sevdim, bundan dolayı sadece onun için yaşadım, onun dışındaki her şey saçma, ucuz süs eşyasıydı. Benim kişiliğimle ilgili olumsuz bir şey olmamasına, hayatımda saklamamı gerektiren bir kusur olmamasına rağmen, uzun zaman önce söylenmiş bir yalanı ona söyleyerek onu rencide ettim. Yalan yeterince sertti ve onun aşkı yok oldu. Saygıdeğer kişiliğinden ötürü arkadaşlığımı esirgemiyor. Ama o içten duygu, bir zamanlar kendiliğinden gelen, bizi birbirimize yaklaştıran, artık orada değil –kalbim binlerce parçaya ayrılıyor! Eğer sizin yazılarınızı bu kadar okumasaydım, kesinlikle hayatıma son verirdim. Ama sizin teorinizden çıkardığım sonuç beni durduruyor –acı çektiğim için hayatımı sonlandırmam yanlış, hâlbuki kendi varlığım için yaşamam gerekiyor. Şimdi kendinizi benim yerime koyun ve bana kızın ya da bana teselli verin. Ahlakın Metafiziğini ve Koşulsuz Buyruk'u okudum ama hiç yardımı olmadı. Aklım ona ihtiyacım olduğu anda beni terk ediyor. Yalvarıyorum cevap verin –yoksa kendi buyruğunuza uygun hareket etmemiş olacaksınız.

Adresim Maria Herbert of Klagenfurt, Carinthia, Beyaz Kurşun Fabrikası aracılığıyla veya Reinhold aracılığıyla göndermelisiniz belki de, çünkü posta çok daha güvenilir.

2. Maria von Herbert'e, İlkbahar 1792 (Kant'ın ilk taslağı)

Derinden hissedilen mektubun, erdem ve dürüstlük için yaratılmış olması gereken bir kalpten geliyor, çünkü o özelliklere yönelime oldukça açık. Sizin de istediğiniz gibi kendimi sizin yerinize koymalıyım ve sizin için ahlaki bir yatıştırıcı önermeliyim. İlişkiniz evlilik ilişkisi miydi yoksa arkadaşlık mı bilemiyorum ama bu bir şeyi değiştirmez. Çünkü aşk, ister eş için isterse arkadaş için olsun, karşılıklı saygıyı gerektirir ki karşılıklı saygı yoksa bu ilişki sonlu, tensel bir yanılgıdan başka bir şey değildir.

Böyle bir aşk kendisini tamamıyla anlatmak ister ve karşısındakinden, şüpheli bir suskunlukla zayıflatılmamış, benzer bir kalbi paylaşımı bekler. Arkadaşlığın ülküsü bunu gerektirir. Ama bu dürüstlüğü engelleyen bir şey var bizde, bu karşılıklı kalpten taşanları engelleyen bariyerler ki bir insan ne kadar yakın olursa olsun, bu bariyerler bir kısım düşünceleri insanın kendi içinde hapsedmesine neden olur. Eski bilgiler bu gizli güvensizlikten şu şekilde şikâyet etmişlerdir –“Değerli arkadaşlarım, arkadaş diye bir şey yoktur!”

İnsanlardan dürüstlük bekleyemeyiz çünkü herkes bir insanın kendisini anlatması sonucu diğerlerinin onu küçük göreceğinden korkar. Fakat bu dürüstlük yoksunluğu, bu suskunluk yine de sahtekârlıktan çok farklıdır. Dürüst ve suskun bir adamın söylediği doğrudur fakat söylediği, gerçeğin hepsi değildir. Sahtekâr birisinin söylediği ise yanlış

olduğunu bildiği şeydir. Böyle bir iddiaya, erdem teorisinde, yalan denir. Zararsız olabilir ama bu tarife göre masum değildir. İnsanın kendisine olan yükümlülüğüne karşı ciddi bir ihlaldir; yalan kendi kişiliğimizde insanlığın saygınlığını yıkar ve düşüncemizin temellerine saldırır. Gördüğünüz gibi, siz dalkavuk olmayan bir hekimden tavsiye istediniz. Ben sizin sevdiğiniz ve şu anki adam için, size karşı olan sevgisinde tereddüde düşen kişiyi haklı çıkaran argümanlarla konuşuyorum.

Kendinize, itiraf etmenin basiretsizliği yüzünden mi yoksa yalana içkin olan ahlaksızlıktan ötürü mü kızgın olduğunuzu sorun. Eğer birincisi ise o zaman üzerinize düşeni yaptığınız için pişmansınız. Ve neden? Çünkü arkadaşınızın size karşı olan güvenini kaybetmenizle sonuçlandı. Bu pişmanlık ahlaki olan hiçbir şeyle gerekçelendirilmiyor çünkü bu pişmanlık eyleminizin kendisinin farkındalığıyla değil fakat sonucun farkındalığıyla ortaya çıktı. Ama eğer kızgınlığınız eyleminizin ahlaki yargısından kaynaklanıyorsa size bunu aklınızdan çıkarmanızı tavsiye edecek olan zavallı bir ahlak doktoru olacaktır.

Tavrınızdaki değişiklik sevdiğinizize kendisini gösterdiğinde sadece zaman azar azar onun haklı kızgınlığının izlerini silecektir ve onun soğukluğunu daha sağlam temelli bir aşka dönüştürecektir. Eğer bu gerçekleşmezse demek ki önceki sevgisinin sıcaklığı ahlaki olmaktan çok fizikseldi ve her halükarda yok olacaktı –hayatta sürekli karşılaştığımız bir şanssızlık ve karşılaştığımızda soğukkanlı olmalıyız. Çünkü hayat diğer insanlardan elde ettiğimiz eğlenceden oluştuğu müddetçe, değeri büyük çapta abartılmıştır.

Bundan sonra, sevgili dostum, bir vaazın geleneksel bölümlerini bulacaksın: eğitim, ceza ve huzur. Kendini ilk ikisine ada; etkilerini gösterdikleri zaman, huzur kendiliğinden gelecektir.

3. Kant'a, Maria von Herbert'ten, Ocak 1793

Sevgili ve Saygıdeğer Efendim,
Nezakatiniz ve insan kalbini kusursuz anlayışınız, ruhumun daha ileri gelişimini size çekinmeden anlatma noktasında bana cesaret verdi. Yalan bir kusura bahane değildi fakat o zamanlar var olan arkadaşlığımıza (hala aşkla örtülü) duyduğum saygıdan ötürü sakladığım bir günahı. Bir çatışma vardı; arkadaşlığın gerektirdiği dürüstlüğü farkındaydım ve aynı zamanda aşırı derecede yaralayıcı sonuçları da görebiliyordum. En sonunda gücümü topladım ve gerçeği arkadaşıma açıkladım ama çok geçti –ve ona anlattığım zaman, kalbimdeki taş gitmişti ama karşılığında onun aşkı da silinip gitmişti. Tıpkı sizin de mektubunuzda dediğiniz gibi arkadaşım gittikçe soğuklaşmıştı. Ama ondan sonra bana karşı değişti ve bana en yakın arkadaşlığı teklif etti. Ben yeterince memnunum onun adına –ama ben yeterince hoşnut değilim, çünkü bu sadece eğlence, herhangi bir amacı yok.

Bakışım yeterince açık şimdi. İçimde ve çevremde çok büyük bir boşluğun büyüdüğünü hissediyorum –kendimi neredeyse fazladan, gereksiz buluyorum. Hiçbir şey ilgimi çekmiyor. Hayatı çekilmez hale getiren bir bıkkınlıkla acı çekiyorum. Bunu söylediğim için kendini beğenmiş birisi olarak düşünmeyin beni ama ahlakın talepleri benim için çok kolay. Onların emrettiklerinin iki katını can atarak yapabilirim. Ahlaki taleplerin saygınlığı sadece günahın çekiciliğinden kaynaklanıyor ve ben günaha çok fazla çaba sarf etmeden karşı koyabiliyorum.

Şu düşünceyle kendimi rahatlatıyorum; ahlakın pratiği bedensel zevklerle oldukça ilintili olduğu için, sadece bu dünya için önemlidir. Umuyorum ki ölümden sonraki hayat ahlakın bu birkaç tane, kolay talepleriyle yönetilen bir başka boş ve bitkisel hayat olmasın. Hayata karşı sahip olduğum kötü ruh halinden dolayı deneyim bana herkesin hayatının çok erken sonlandığını düşündüğünü ve herkesin yaşadığı için çok mutlu olduğunu göstererek beni almak istiyor. Kurala karşı istisna olmamak için normal olmayışımın soğuk nedenini size anlatabilirim, şöyle ki size ilk yazdığım zamandan beri devam eden kronik zayıf sağlığım.

Artık doğa bilimleri ya da sanat çalışmıyorum, çünkü onları ilerletebilecek kadar zeki olduğumu hissetmiyorum ve kendim içinse onları bilmeme gerek yok. Koşulsuz buyruk ve aşkın bilinçle ilgili olmayan tüm şeylere karşı ilgisizim –gerçi onlarla da işim bitti artık.

Belki artık neden sadece bir şey istediğimi, ne daha iyi ne de daha kötü olmayacağına ikna olduğum bu hayatı, bu anlamsız hayatı kısaltmak istediğimi anlamışsınızdır. Eğer benim genç olduğumu ve her günün beni daha fazla ölüme yaklaştırdığı için bir anlam ifade ettiğini düşünüyorsanız, bu sorumu çok yakından inceleyerek ne kadar büyük bir hayırsever olduğunuza kanaat getirebilirsiniz. Diğer bütün meselelerde çok kati konuşsa da, burada benim ahlak anlayışım sessizliğe büründüğü için size soruyorum. Eğer aradığım cevabı veremiyorsanız, katlanamadığım boşluğu ruhumdan atmak için yalvarıyorum başka bir şey önerin. O zaman belki doğanın işe yarayan bir parçası olabilirim ve sağlığım izin verirse birkaç yıl içinde Königsberg'e yolculuğa çıkabilirim. Sizi ziyaret etmek için önceden izin istiyorum. O zaman bana kendi hikâyenizi anlatmalısınız çünkü felsefenizin sizi nereye yönlendirdiğini bilmek isterim –evlenmek için ya da kalbinizi birisine açmanızın ya da size benzeyen çocuklarınızın olması için çekilen sıkıntıların size katlanmaya değmeyen şeyler gibi gelip gelmediğini. Bende Bause tarafından yapılmış kabartmanız var, Leipzig'den. Derin bir sakinlik görüyorum burada ve ahlaki derinlik –ama kurnazlık halini görmüyorum ki *Akılın Kritiği* buna kanıttır. Ve doğrudan yüzünüzü görememek beni rahatsız ediyor.

Eğer çok rahatsız edici değilse lütfen isteğimi yerine getirin. Ve size hatırlatmalıyım: eğer bu büyük iyiliği bana yaparsanız ve cevaplama zahmetine katlanırsanız, lütfen özel ayrıntılara odaklanın, anlıyor olduğum ve arkadaşımın yanında kitaplarınıza çalıştığım zaman anladığım genel noktalara değil. Eminim kendisini severdiniz. Arkadaşım dürüst, iyi yürekli ve zekidir –bunun yanında bu dünyaya ayak uyduracak kadar şanslıdır.

En derinden saygı ve doğrularla, Maria Herbert

4. Kant'a, J.B. Erhard'dan, Ocak 17, 1793

Genç Hanımefendi Herbert hakkında çok az şey söyleyebilirim. Romantik aşkın resifinde alabora oldu. İdeal aşkı yaşamak için, kendisini güvenini boşa çıkararak bir adama verdi. Ve ondan sonra, bir başkasıyla böylesi bir aşkı yaşamak için, yeni aşkına bir önceki aşkından bahsetti. Bu onun mektubunun anahtarıdır. Eğer arkadaşım Herbert biraz daha hassas olsaydı, hala kurtarılabilceğini düşünürdüm.

Saygılarımla, Erhard

5. Kant'tan, Elisabeth Motherby'a, Şubat 11, 1793

Sevgili matmazel, size teslim etme şerefine eriştiğim mektupları¹, aldığım tarihlere göre listeledim. Kendinden geçmiş küçük hanım onları tarihlemeyi düşünmedi. Üçüncü mektup, bir başka kaynaktan, hanımefendinin garip zihni düzensizliği hakkında bir açıklama sağlıyor. Bir takım ifadeler, okumuş olduğu yazılarına atıfta bulunuyor ve tercümanlıklarını zor. Yetiştirilme konusunda çok şanslı olduğunuz için bu mektupları size bir uyarı olarak tavsiye etmeye, sizi yüceltilmiş fantezilerin avareliğine karşı korumağa ihtiyaç hissetmiyorum. Fakat mektuplar güzel talihinin farkına daha iyi varmanızın sağlayabilirler.

Ben, en yüce saygıyla, şerefli hanımefendimin en sadık hizmetçisi, I. Kant.

¹ Yukarıdaki 1, 3 ve 4. Mektuplar. Elisabeth Motherby Kant'ın arkadaşı Königsberg'deki İngiliz tüccar Robert Motherby'nin kızıydı.

6. Kant'a, Maria von Herbert'ten [1794'ün başları]

Onurlu ve çok sevilen adam!

Tekrar yazdığım için hakkımda kötü düşünmeyin. Erhard'ı görme zevkine ulaştım, beni sorduğunuzu ve mektubumu 1773'ün başlarında aldığınızı söyledi. Ben cevap almadım.

Takipçilerinizin hayatlarına biraz ilgili olduğunuzu varsayıyorum, o yüzden kaydettiğim ilerlemeleri sizin için bir araya getirmeye çalışacağım. Uzun zaman önce hayattan tiksiniyordum ancak ruhum dinginleşti. Bir nevi anormal gözükün, beni içten içe yiyen, kendi yok oluşumun peşindeki şehvetli arzuyu, o ölüm arzusunu anlamaya çalıştım. En sonunda anladım ki her insan için ölüm en makbul olan şey –egoist bakış açısına göre. Yalnızca sıkı bir şekilde arkadaşlarımıza tutunarak, ahlaka tutunarak yaşamı seçebiliriz ve onu bütün koşullarda korumak isteriz. Zamanını çalmadığıma emin olsaydım size çok daha fazla şey anlatmak isterdim. Sizi ziyaret etmeyi hala düşünüyorum. Bu arada, sizi daima sıcak duygular eşliğinde hatırlıyorum.

Bütün içten ve kalbi duygularıyla, Maria Herbert.

[Rae Langton tarafından Immanuel Kant'tan kısaltılarak çevirilmiştir, *Philosophical Correspondence* 1759-1799, çev. ve ed. Arnulf. Zweig (University of Chicago Press, 1976); Kants gesammelte Schriften, Ak. XI, Walter de Gruyter 1922. Ayrıca Immanuel Kant: *Correspondence*, çev. ve ed. A. Zweig, Kant'ın çalışmalarının Cambridge baskısı, eds. Guyer ve Wood (Cambridge University Press, 1999)]